

**UNIVERZA NA PRIMORSKEM
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKA NALOGA
KLAVDIJA KERN**

KOPER 2016

**UNIVERZA NA PRIMORSKEM
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

Visokošolski strokovni študijski program

Predšolska vzgoja

Diplomska naloga

LUTKA – TO SEM JAZ

Klavdija Kern

Koper 2016

Mentorica:

doc. Jelena Sitar Cvetko

Zahvala

Z diplomsko nalogo sem v svojem življenju zaprla ena izmed mnogih vrat, sedaj so tukaj že druga, ki čakajo, da jih odprem.

Iskreno se zahvaljujem svoji mentorici doc. Jeleni Sitar Cvetko, ki me je s strokovnimi nasveti in pripombami vodila ter spodbujala pri nastajanju moje diplomske naloge.

Hvala moji družini, ki mi je v času študija stala ob strani, posebej možu Romanu, hčeri Maši in sinu Tobiju, ki so me na svoj način motivirali in mi dali novih moči za dokončanje študija.

Posebna zahvala iz srca, gre moji sodelavki, predvsem prijateljici Ivi, ki mi je pokazala najlepšo plat dela v predšolski vzgoji in pomagala pri nastajanju diplomske naloge.

Hvala vsem, ki so me na kakršen koli način spodbujali in mi pomagali pri nastajanju diplomske naloge.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Kern Klavdija študentka visokošolskega strokovnega študijskega programa
Predšolska vzgoja

izjavljam,

da je diplomska naloga z naslovom Lutka – to sem jaz

- rezultat lastnega raziskovalnega dela,
- so rezultati korektno navedeni in
- nisem kršila pravic intelektualne lastnine drugih.

Podpis:

V Kopru, dne

POVZETEK

Diplomska naloga z naslovom, Lutka – to sem jaz, je sestavljena iz dveh delov. V teoretičnem delu smo opisali kaj je animacija, vrste animacij in raznolike načine lutkarskih animacij. Se posvetili podrobni predstavitvi telesnih lutk ter povzeli opredelitev telesnih lutk nekaterih znanih avtorjev kot so Jelena Sitar Cvetko, Helena Korošec in Edi Majaron. Predstavili smo vlogo lutke pri otrokovem celostnem razvoju. Opisali prstne igre, ki so bile izhodišče in pomembni del celotnega projekta. Poleg spodbude za pozitivne socialne interakcije in sodelovanje med otroki smo jih uporabili kot način motivacije za spoznavanje telesnih lutk.

V empiričnem delu smo opisali potek posameznih dejavnosti, ki so vključevale spoznavanje posameznih telesnih lutk, njihovo izdelavo in animacijo. Na podlagi teoretičnih izhodišč iz prvega dela diplomske naloge smo se posvetili raziskovanju in odkrivanju odzivov otrok pri spoznavanju posameznih telesnih lutk in pri njihovi izdelavi ter animaciji le-teh. Naše ugotovitve in opažanja smo s pomočjo avdio video posnetkov analizirali in jih zapisali v analizah ter citirali nekatere zanimive izjave otrok.

Ključne besede: lutka, animacija, vrste lutk, človeško telo, telesne lutke, prstne igre.

SUMMARY

The thesis entitled *Puppet – This Is Me*, consists of two parts. In the theoretical part I described animation, animation types and diverse ways of puppet animation. I presented the kinds of puppets children are most familiar with; a detailed presentation of body puppets and summarized the definition of body puppets by some well-known authors such as Jelena Sitar Cvetko, Helena Korošec and Edi Majaron. I presented the role of puppets in the child's holistic development. I described the finger games, which were the starting point and an important part of the whole project. In addition to incentives for positive social interaction and cooperation between the children I used finger games as a way to motivate learning about body puppets.

In the empirical part, I described the course of activities, which included the learning about individual body puppets, their manufacture and animation. Based on the theoretical starting point from the first part of the thesis I focus on exploration and discovery of the responses of children in the course of becoming familiar with various body puppets during their manufacture and animation. I used audio and video recordings to analyze my findings and observations, noted them in the evaluations and quoted some interesting statements of the children.

Keywords: puppet, animation, types of puppets, the human body, body puppets, finger games.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	1
2 TEORETIČNA IZHODIŠČA.....	2
2.1 Lutka.....	2
2.2 Zakaj lutka in njen pomen za otrokov razvoj.....	2
2.2.1 Razvoj komunikacije.....	3
2.2.2 Razvoj domišljije in ustvarjalnosti.....	4
2.2.3 Razvoj samopodobe in oblikovanje socialnih veščin.....	6
2.2.4 Izražanje emocij in razvoj empatije.....	7
2.2.5 Razvoj gibalnih sposobnosti.....	8
2.3 Animacija.....	8
2.3.1 Kaj je animacija?.....	9
2.3.2 Vrste animacije.....	9
2.3.3 Osnovni principi lutkovne animacije.....	10
2.4 Prstne igre.....	10
2.5 Telesne lutke.....	11
2.5.1 Lutke na prstih.....	12
2.5.2 Lutke na dlani.....	12
2.5.3 Lutke na komolcu.....	13
2.5.4. Lutke na kolenu.....	13
2.5.5 Lutke na podplatu.....	14
2.5.6 Lutke na trebuhu in lutke zadnjici.....	14
3 EMPIRIČNI DEL.....	16
3.1 Opredelitev problema.....	16
3.2 Cilji.....	16
3.3 Raziskovalna vprašanja.....	16
3.4 Raziskovalne hipoteze.....	17
3.5 Raziskovalna metoda.....	17
3.6 Praktična izvedba dejavnosti.....	17

3.6.1 Prstne igre	17
3.6.2 Lutke na prstu in lutke na dlani	21
3.6.3 Lutke na komolcu	25
3.6.4 Lutke na kolenu in lutke na podplatu.....	28
3.6.5 Lutke na trebuhu in lutke na zadnjici (lutka maska).....	32
3.6.6 Lutkovna predstava - Sovica Oka	35
5 LITERATURA IN VIRI.....	42

KAZALO SLIK

Slika 1: Lutke na prstih	12
Slika 2: Lutki na dlaneh	13
Slika 3: Lutka na komolcu.....	13
Slika 4: Lutka na kolenu	14
Slika 5: Lutka na podplatu	14
Slika 6: Lutka-masko na trebuhu	15
Slika 7: Lutka – masko na zadnjici.....	15
Slika 8: Izdelava lutk na dlani	23
Slika 9: Lutkovna predstava - Zimska pravljica	23
Slika 10: Lutka na dlani	23
Slika 11: Lutkovna predstava - Mojca Pokrajculja.....	23
Slika 12: Prstno gledališče	24
Slika 13: Lutke na prstih	24
Slika 14: Izdelava lutke na komolcu.....	26
Slika 15: Medsebojno sodelovanje pri izdelavi lutk na komolcu	26
Slika 16: Lutke izdelane na levi roki.....	27
Slika 17: Lutke izdelane na desni roki	27
Slika 18: Ponazoritev gibanja zajca	29
Slika 19: Ponazoritev gibanja rakovice	29
Slika 20: Animacija lutk na kolenu	31
Slika 21: Igra vlog.....	31
Slika 22: Pripovedovalka	34
Slika 23: Volk požre prašička	34
Slika 24: Izdelava lutk – mask	34
Slika 25: Spontana igra	34
Slika 26: Izdelava scene I. del	36
Slika 27: Izdelava scene II. del	36
Slika 28: Vabila oz. vstopnice	37
Slika 29: Sovica Oka	37
Slika 30: Zajec.....	37
Slika 31: Sestrica Sovice Oke in Lisica.....	37
Slika 32: Račka	37
Slika 33: Očka Sovir	38
Slika 34: Druga sestrica Sovice Oke	38

1 UVOD

Najpogostejše dejavnosti otroka so igra, gibanje in ustvarjanje. Preko igre razvija in odkriva nova gibanja in ko le-ta obvlada, mu omogočajo nove igre, med tem pa razvija ustvarjalnost. Vendar za igro, gibanje ali ustvarjanje, otrok potrebuje neko motivacijo, naj bo zunanja ali notranja. V obeh primerih je lutka kot naročena, saj po svojem poreklu nosi nekaj prvinskega, kar otroka vedno pritegne (Majaron, 2000).

Velikokrat izhajamo iz prepričanja, da otroke pritegnejo samo vrhunsko dodelane lutke. Tako prevečkrat posegamo in otrokom nudimo le kupljene ali že izdelane lutke. S tem jim, čeprav nezavedno, zapremo pot k lastnemu ustvarjanju. Telesne lutke, nam s svojo preprosto izdelavo ponujajo prav to in še veliko več. Ko otrok lutko naslika na del telesa in jo animira, pomeni da je skozi igro dosegel mnogo ciljev ter hkrati razvijal določene veščine, spretnosti in gibalne sposobnosti.

Ugotovili smo, da so otroci najmanj seznanjeni s to vrsto lutk, kljub temu, da se v vrtcu pogosto srečujejo z različnimi vrstami lutk. Z diplomsko nalogo smo želeli preko spoznavanja lastnega telesa in njegovih delov ter animacije le-teh otrokom približati to posebno, a hkrati preprosto vrsto lutk – telesne lutke. Skozi celoten projekt so nas vodili cilji z vseh kurikularnih področji, ki so se med seboj prepletali.

Številni avtorji različno pojmujejo telesne lutke. Jelena Sitar Cvetko je v svojem lutkovnem projektu *Telesne lutke*, opredelila telesne lutke, kot skupek vseh lutk, katere izdelamo na lastnem telesu. V sklop telesnih lutk je vključila tudi maske, ki jih lahko priprnemo na različne dele telesa, npr. trebuh ali zadnjico. Edi Majaron in Helena Korošec telesne lutke definirata, kot lutko ki jo ima animator obešeno okoli vratu in jo nosi pred seboj. Osebnostno se bolj strinjamo z opredelitvijo Jelene Sitar Cvetko, zato bomo v nadaljevanju diplomske naloge uporabljali pojem "telesna lutka", kadar bomo govorili o lutkah, ki so izdelane na posameznih delih telesa (npr.: lutka na prstu, lutka na dlani, lutka na telesu,...)

Jelena Sitar Cvetko, v svojem projektu *Telesne lutke* ugotavlja, položaj »Pars pro toto« (del, ki pomeni celoto), je eden ključnih v lutkovni umetnosti. Omogoča nova gibanja telesa, kot posledico specifik novonastalega animiranega bitja in njegove komunikacije z okolico.« (Sitar Cvetko, 2012, str. 259).

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

2.1 Lutka

»Postava ali predmet, ki izraža nekaj drugega, kar v resnici je.« (Sitar, 2006, str. 63).

Vsi predmeti ali igrače, ki nas obdajajo lahko postanejo lutke, naj si bo le kos blaga ali vrhunsko dodelana lutka. Vendar lutka sama, ne more narediti ničesar, dokler ji pri tem ne pomagamo mi. Ostala bo "mrtva", če ji ne bomo posvetili vso svojo pozornost in kar je najpomembnejše svojega pogleda. S tem ji bomo kot animator posodili svoje srce, čeprav za hip in takrat bo lutka zaživela (Sitar, 2006).

Lutka v sebi na poseben način združuje likovnost, gib, jezik in glasbo. To so pomembni nivoji stilizacije, kateri lutko naredijo hitro razvidno in prepoznavno. Preko te stilizacije se odvija komunikacija med ljudmi in energijo, ki je ne obvladujemo, vendar čutimo (Majaron, 1998).

Estetska dovršenost lutke ni pomembna, pomembnejše je, da jo je sposoben narediti otrok sam. Med procesom izdelave, otrok razvija določene motorične spretnosti in hkrati izkazuje kreativne potenciale. Ko lutko izdelava in iz nje ustvari novo "bitje", lutka postane ključnega pomena za vzpostavljanje komunikacije, otrok tudi večkrat na simboličen način razrešuje osebne probleme (Majaron, 2006).

2.2 Zakaj lutka in njen pomen za otrokov razvoj

»Lutka ni izbira, lutka je nujnost v prijetni in zato tudi učinkoviti šoli, ki ne temelji le na "imeti znanje" ampak na "biti človek".« (Kroflič, 2002).

Lutka zelo kvalitetno vpliva na vsakdan v vrtcu. Kljub svoji edinstvenosti v sebi združuje mnogo vlog, ki jih lahko menja glede na otrokove potrebe. Je motivator, iniciator, otroku nudi čustveno podporo v različnih situacijah, lahko je terapevt in preko nje lahko pridemo do sebe in odkrijemo stvari, za katere do tistega trenutka nismo vedeli, da sploh obstajajo. Lutka nas prav preko svoje majhnosti naredi večje še za eno osebo, daje nam možnost, da postanemo bitje z dvema glavama in enim srcem. Ta pozicija, je izhodišče, zaradi katerega se kasneje vse zgodi.

2.2.1 Razvoj komunikacije

»Kreativna dramska vzgoja, otroku daje možnost, za pogosto zapostavljeno neverbalno komunikacijo.« (Korošec, 2006, str. 118).

Govorni razvoj je v obdobju dojenčka, malčka in zgodnjega otroštva zelo intenziven proces, ki se začne z neverbalnim sporazumevanjem. Kasneje, ko otrok obvladuje besedišče, se od njega mnogokrat pričakuje, da se sporazumeva le preko besed, neverbalna komunikacija pa je v veliki meri zapostavljena. Kaj pa otrok, ki ima težave pri govornem izražanju ali ima različne čustvene težav in se na podlagi teh težav ne bo upal vključiti v komunikacijo? In tukaj je lutka več kot dobrodošla, saj ravno neverbalni vidik pri igri z lutko in oživljanje lutke ne le na glasovni ravni, ampak tudi na gibalni in vizualni način, take otroke spodbudi h komunikaciji. Kot pravi Helena Korošec (2006), lutka lahko le z gibanjem pokaže kaj vidi, sliši, čuti. Otrok bo dodal še nekaj glasov in sporočilo imamo na dlani. Pri tem imamo pomembno vlogo odrasli, kajti mi se moramo včasih distancirati od množice besed in se spomniti na simbolno vrednost neverbalnih znakov.

Pri igri z lutko je pomembno, da ji znamo podrediti svoj ego, to bo otrokom uspelo, če bodo imeli dober vzor pri vzgojitelju, ki se bo znal zavestno podrediti lutki, kar je predpogoj za prepričljivo komunikacijo skozi lutko. Vemo, da otrok lažje vzpostavi stik z lutko kot z vzgojiteljem ali celo starši. Odrasli smo v vsakem primeru otrokova avtoriteta, katere si ni izbral sam. Zato je ta neposredna komunikacija med otrokom in odraslim, kot pravi Majaron »iz oči v oči« za otroka stresna. Lutka, ki si jo otrok izbere sam, ji podredi svoj ego, postane njegova avtoriteta katera mu ni bila »vsiljena«, tako lutki zaupa marsikaj, brez kančka sramu ali zadrege. Hkrati postane lutka njegov ščit in posrednik pri komunikaciji. To je dobro izhodišče, da otrok na manj stresen način sprejema okolje, v katerem živi in sporoča svoj odnos do njega. Popolnoma se strinjamo z Majaronom, ki je zapisal: »Da je otrokova komunikacija skozi lutko igriva, mnogo prijetnejša, ohranja otrokovo dostojanstvo in utrjuje pozitivno samopodobo.« (Majaron, 2002, str. 60).

V celoti se strinjamo s Heleno Korošec (2006), da je v vrtcu pomembno imeti, lutkovni kotiček, tam otrok preko spontane igre eksperimentira z glasovi in besedami. Ko se bo vživel v vlogo volka, kralja, princa, dinosavra ali majhno miško, mu bodo te vloge dale številne možnosti za uporabo različnih glasov in besed. Preko tega se izboljšuje izgovorjava, besedni zaklad pa se bogati.

Pri našem delu smo opazili, da otroci preko igre z lutko bolj poglobljeno doživljajo različna literarna besedila, kar jim omogoča, da se kreativno izražajo in jih spodbuja k samostojni spontani gledališki igri. Vse to vpliva na razvoj besedne kreativnosti in ustvarjanje zgodb. To je ugotovila tudi dr. Milde Bredikyt, ki je zapisala: »Predstavljanje pravljič z lutko spodbuja otrokovo verbalno ustvarjalnost.« (Bredikyte, 2000, v Korošec, 2006, str. 119).

2.2.2 Razvoj domišljije in ustvarjalnosti

»Nasilno je človeku ne dopuščati ne le "biti, kar je", ampak tudi "fantazirati o tem, kar bi bil" ter ga namesto tega siliti, da se omejuje na tisto, da "počne, kar se od njega pričakuje".« (Praper, 1992, str. 179).

Domišljijaska igra otroka je močno vpletena v razvojni proces, saj je domišljija tisto, kar predstavlja osnovo vseh dejavnosti. Otrok preko domišljije zaživi v drugem času, postane nekdo drug ali odide v drug svet. Domišljija in kreativnost nudita otroku, da bo številne podatke in izkušnje, ki jih pridobi, uporabil na kreativen in domiselni način. Prav to otroku omogoča igra z lutko, ki mu dopušča razvoj domišljije po lastni poti, s tem bo njegovo delo dobilo smisel in postalo še bolj zanimivo (Korošec, 2006). Vendar v današnjem času obstaja miselnost, da so fantazije neproduktivne. Zato otroke pogosto že zelo zgodaj oropamo čarobnosti fantazij, še preden se dobro razcvetijo. V dobri veri, da smo do otrok pošteni in jim ne »lažemo«, jih prehitro prikrajšamo za različne pravljične dogodke in osebe ter jim povemo, da v resnici ne obstajajo. Praper pravi, da otroci na tak način sicer lahko ostanejo aktivni, ambiciozni, izgubijo pa izvirnost in ustvarjalnost (Praper, 1992).

Odrasli smo pogosto zagovorniki realnosti, zaskrbljeni smo, da otroci ne bodo znali ločiti med resničnim in domišljijo. Prav zaradi tega je pomembno, da odrasli poznamo otrokov razvoj in teorijo simbolne igre, ki govori o tem, da otrok natančno loči, kdaj je situacija domišljijaska in kdaj realna in ni bojazni za mešanje dejstev s fantazijo. Tudi Praper trdi, da se prav skozi domišljijanske igre otrokovo notranje življenje razpleta na domišljijaski ravni, ne da bi s tem oviral napredovanje v kontroli realnosti. Skozi te vrste iger, otrok prepozna omejitve, ki jih postavlja zunanja realnost. Zato je strah odraslih, da bo otrok ostal ujet v svetu domišljije povsem odveč (Praper, 1992).

Prav skozi igro z lutko, otrok postopoma pride do spoznanja, kaj je res in kaj ne. Češar otrok ne zmore ali si ne upa storiti sam, namesto njega naredi lutka. Premaga hudobnega čarovnika, se ne boji teme, lahko leti, je najmočnejša in največja.

Neverjetna moč lutke pomeni za otroka nekaj neprecenljivega. Naj bo še tako majhna lutka iz blaga ali papirja simbolno predstavlja njega samega, ki s čarobno močjo premika gore in se upre vsemu in vsakomur, ki mu predstavlja oviro na njegovi poti odraščanja.

Danes ustvarjalnost postaja nepogrešljiva človekova lastnost, ki je pomemben vidik in hkrati tudi cilj dramske in lutkovne vzgoje. Arthur Cropley (1992) ustvarjalnost pojmuje, kot inovativno, svobodno, drzno, izvirno mišljenje, ki je sestavljena iz treh komponent:

- intelektualne prvine, ki vsebuje ideje in njihovo porajanje,
- motivacijske prvine, ki vsebuje izpeljavo idej in zamisli,
- emocionalno prvino, ki vsebuje pogum in drugačno razmišljanje, kljub tveganju posmeha in nestrinjanja.

Prav te tri komponente naj bi vseboval tudi vzgojno-izobraževalni proces, če seveda želimo, da so produkt le-tega ustvarjalno misleči otroci, ki dosegajo ustvarjalne dosežke (Cropley, 1992, v Kroflič, 1999).

Zato imamo v samem procesu pomembno vlogo odrasli, otrokom moramo dopustiti, da iščejo svoje rešitve za ustvarjanje, kljub temu, da se vedno ne ujemajo s tistim, kar smo si zamislili sami. Igra z lutko otrokom omogoča, da na ugoden in sproščen način ustvarjalno rešujejo probleme, hkrati jim predstavlja velik izziv, ob katerem se sproščajo asociacije in producirajo ideje. Zato je pomembno, kot pravi Majaron, da otrok sam ustvarja lutko. Saj jo izdelava s svojimi rokami na podlagi svoje zamisli, katero je našel v svoji fantaziji in to lutko oživel s svojo energijo in čustvi in ta lutka je samo njegova. Samo ustvarjanje lutke in oživitev le-te, prekaša vse kreativne otrokove dejavnosti (Majaron, 2002).

Pomembno je, da ustvarjalnosti ne spodbujamo tako, da otroku naredimo vzorec, po katerem ustvarja, ampak ga pri tem le vodimo na nevsiljiv in senzibilen način.

Naj omenimo še misel E. Majarona (2002), o pomenu kreativnosti za razvoj mladega človeka:

»Mlad človek, ki bo deležen takega kreativnega procesa, bo v življenju znal misliti ustvarjalno, poln bo asociacij, domislic, dojel bo povezave in pomenske sklope v "režiji življenja", znal bo ceniti delo in ustvarjalnost drugih, znal bo svoje ideje povezati v teamsko delo skupine. Želel si bo take kulturne hrane, ki ga bo navdihovala, polnila z energijo, ne pa praznila. Tak človek težko zraste v konformista, čredarja, človeka po skupni meri. To bo prej osebek, ki se bo

veselil družbe vrstnikov zaradi njihovih individualnih razlik, ne zaradi skrivanja v brezosebni množici uniformirancev po mišljenju in oblačenju.» (Majaron, 2002, str. 8).

2.2.3 Razvoj samopodobe in oblikovanje socialnih veščin

»Otrok, udeležen v kreativni lutkovni dejavnosti, bo hitro ugotovil, da je njegov izdelek – lutka in prispevek k skupinski predstavi unikaten in izvrsten.« (Korošec, 2006, str. 114).

Poleg igre z lutko imajo za otroka poseben pomen dejavnosti, v katerih je lahko kreativen in lahko sam ustvarja lutke in sceno. Tukaj je zelo pomembna vloga vzgojitelja, kajti ko otroku damo povratno informacijo, da je prav in dobro tisto, kar je sposoben narediti sam, mu le-ta pomaga k pozitivni samopodobi in samozavesti. Zato je dobro, da otroka spodbujamo k izdelavi lutk v skladu z njegovimi zmožnostmi in ga pohvalimo za njegov napredek. Ker te dejavnosti (izdelava lutk, scen in predstav) ne strmijo k perfekcionizmu, bo vsak otrok lahko uspešen. Že občutek, ki ga otrok dobi, da zmore sam narediti lutko in z njo zaigrati, bo pripomogel h krepitvi samozaupanja (Korošec, 2006).

V vrtcu se srečujemo z različnimi otroki. Nekateri so tihi in zadržani, drugi glasni in nemirni. Vsi ti otroci se zaradi osebnostnih težav, s težavo vključijo v skupino. Mnogokrat se počutimo neuspešno, ker nam ne uspe prodreti v otrokov svet, še posebej takrat, ko je otrok tih in zadržan. Velikokrat je prav lutka tista, ki prodre v otrokov svet prej in lažje kot to storimo odrasli in prav lutka pomaga prebroditi vse te težave. Otrok se bo preko izdelave lutke (ob primerni vzgojiteljevi spodbudi), dokazal na svoj način, se počutil sprejetega in tako našel svoje mesto v skupini. Prav tako je lutka otroku dobrodošla podpora v času, ko se vključuje v vrtec, saj je ločitev o staršev, za nekatere otroke velika frustracija in stres.

Če želi skupina otrok pripraviti predstavo je pomembno medsebojno sodelovanje. Vse dejavnosti katere so predpogoj za odigrano predstavo (npr. izdelava lutk, scene itn.) v veliki meri temeljijo na skupnem ali skupinskem ustvarjanju, komunikaciji in pozitivnih interakcijah, dogovarjanju in usklajevanju ter upoštevanju različnih mnenj, kar predstavlja neprecenljivo možnost učenja in oblikovanja socialnih veščin v konkretnih situacijah, ki niso vedno predvidljive. Pri našem delu smo velikokrat opazili, da so otroci za takšno delo notranje motivirani in ne potrebujejo mnogo zunanjih spodbud, saj se na ta način urijo v pomembnih veščinah, učijo se poslušati, razumeti, kritično vrednotiti in

reflektirati. Pri tovrstnih dejavnostih imajo otroci možnost spoznavati, da so vsi enako pomembni in morajo vsi, vsak na drugačen in svojevrsten način prispevati v skupnosti, da dosežejo željen cilj, ki je skupen vsem.

2.2.4 Izražanje emocij in razvoj empatije

»V igri z lutko se konflikt izživi z vso svojo močjo in tako izgubi moč in energetski naboj.« (Bastašič, 1990, str. 36).

V zgodnjem otroštvu, pri otroku pogosto prevladujeta čustvi jeze in strahu, kar je povezano s pogostimi omejitvami odraslih, postavljanjem mej, prepovedmi in drugimi vrstami frustracij, ki jih otrok vsakodnevno doživlja doma in v vrtcu. Otrok se v tem obdobju šele uči prepoznavati svoja čustva, kar je proces, pri katerem mu odrasli nudimo pomembno podporo. Pri verbaliziranju in izražanju teh čustev na sprejemljiv način, mu vsekakor nudi igra z lutko. Preko simbolne igre z lutko, otrok razreši notranje konflikte in se vsak dan znova osvobaja raznih strahov. Zato je pomembno, da otroka ne učimo, da so določena, še posebej negativna čustva, neprimerna ali celo nesprejemljiva in da se zavedamo, da otrok potrebuje način, da tovrstna močna čustva izrazi. V nasprotnem primeru je otrok zmeden in pogosto ne ve, kaj od njega pričakujemo.

Pri igri z lutkami, se otrok vživlja in prevzema različne vloge različnih likov, poskuša rešiti njegove probleme in jih razumeti. Prav preko igranja vlog otrok razvija empatijo, ki jo britanski psiholog Titchener (1909) opredeljuje kot »domišljjsko zavedanje emocij drugih« (Titchener, 1909, v Kroflič, 1999, str. 91). Torej je spodbujanje domišljije tudi z vidika empatičnosti zelo pomembno. Otrok se na ta način, uči reševati konflikte in urejati medsebojne odnose. Večkrat se tako vživi v vlogo, da je črta, ki predstavlja mejo med resničnostjo in igro tako tanka, da je skoraj ni. Otrok v igri spoznava in preigrava različne možnosti situacij in reakcij likov, ki jih igra.

Nekateri avtorji trdijo, da je igra z lutko blaga oblika psihodrame. Prav tako poudarjajo, »da se je otroku lažje vživeti v vlogo, če jo igra z lutko, saj v igri v živo izpostavlja sebe, on sam igra drugo osebo, v igri z lutko, pa se vživi v osebo, ki jo predstavlja lik lutke.« (Korošec, 2006, str. 121).

2.2.5 Razvoj gibalnih sposobnosti

»Gibalne sposobnosti pomenijo kvaliteto, ki je v osnovi odgovorna za izvedbo človekovega gibanja.« (Pistotnik, 2000, str. 357).

Splošno je znano, da si otrok izgrajuje samopodobo tudi z obvladovanjem gibanja. Vedno bolj bo samostojen in si podrejal prostor, ko bo njegovo gibanje suvereno. V vrtcih še vedno prevladujejo gibalne dejavnosti, katere temeljijo na osvajanju in jačanju fizične zmogljivosti. Animacija preprostih vrst lutk, kot so telesne lutke, ki so vezane na posamezne dele telesa, otroka preusmerjajo na občutenje posameznih sklopov mišic, ki jih otrok postopoma vse bolj obvladuje in tako mu telo začenja služiti kot instrument (Majaron, 2000).

Howard Gardner (1993) je s svojo teorijo multiplih inteligenc obogatil in odprl nov pogled na razvoj ob dramskih aktivnostih. Ena izmed teh je telesno-gibalna inteligenca, pravi, da je to sposobnost izražanja z gesto, mimiko obraza ali z gibanjem. Za katero je značilna zmožnost uporabe lastnega telesa na zelo različne in spretno načine. Prav tako izpostavlja dve osrednji prvini telesne inteligence: obvladovanje telesnih gibov in spretno ravnanje s predmeti. Obe prvini sta prisotni pri igri z lutko, saj je animacija lutke vezana na obvladovanje posameznih delov telesa, gibanje lutke pa se povezuje z gibanjem celotnega telesa. Preko igre z rekvizitom kot pripomočkom, pa se razvija spretno ravnanje s predmeti.

Gardner poudarja, da pri dramskih dejavnostih potrebujejo otroci različne inteligence in ne samo telesno-gibalno, če želijo uspešno izvesti neko dejavnost. Njegovo prepričanje, da ima vsak otrok možnost razviti vse inteligence oz. talente, kot jih lahko drugače imenujemo, z vključevanjem lutkovnih in dramskih dejavnosti v otrokov vsakdan v vrtcu, pomembno prispevamo in spodbujamo tovrsten razvoj.

Prav skozi igro z lutko, otrok razvija svoje gibalne sposobnosti kot so gibljivost, koordinacija, ravnotežje, preciznost.

2.3 Animacija

»Meje animacije so istovetne z mejami domišljije: a domišljija je brezmejna, kar pomeni, da tudi animacija nima meja.« (Vukotić, v Munitić in Kovačič, 1988, str. 52).

2.3.1 Kaj je animacija?

»Beseda sama je latinskega izvora.

Anima, samostalnik ženskega spola je v latinščini prvotno pomenil zrak, veter, zatem dihanje, življenje, duša...

Animare, glagol, pomeni nekaj napolniti z zrakom, nato – dihanje, končno pa – spodbujati, vdihniti življenje, oživiti...

Animatio (beri *animacio*), samostalnik ženskega spola označuje življenjsko gibanje, lastnost, po katerih se živa, torej gibljiva, bitja razlikujejo od mrtvih, torej negibnih stvari. Animacija je torej postopek, s katerim razgibamo negibno ali pesniško izraženo oživljamo neživo.

Razgibati negibno – to je osnova animacije kot izrazne tehnike.

Oživljati neživo – to je bistvo animacije kot umetnosti.«

(Munitić in Kovačič, 1988, str. 10)

Predmeti, ki so v naravi negibni, se v animaciji začnejo premikati. Živali, ki sicer ne govorijo, spregovorijo. Animacija nas popelje v svetove, ki v resničnosti ne obstajajo. V njej neverjetno postane verjetno. V njej se lahko zgodi vse, kar se v realnosti ne more. Animacija lahko uresniči naše sanje in na široko odpre vrata naši domišljiji.

2.3.2 Vrste animacije

Munitić in Kovačič (1988), delita animacijo glede na način, kako oživljamo neživo:

- ročno – mehanična animacija (igračke, ki se premikajo, ko jih navijemo),
- tehnična oblika animacije (igračke, ki se gibljejo ali oživijo s pomočjo elektromotorja oz. elektrike),
- posebna primera animacije: svetlobna animacija (semaforske luči, neonski napisi) ter odrska animacija (lutkovno gledališče v katerem se lutkine roke, glava in noge gibljejo na nevidnih vrvicah, lahko pa lutko oživljamo z rokami, ki so skrita pod lutkina oblačila),
- kinematografska animacija, katera se deli na filmsko (gibanje omogočata filmski trak in filmska tehnika) in digitalno animacijo (katero ustvarimo s pomočjo računalnika).

2.3.3 Osnovni principi lutkovne animacije

Samo bistvo animacije, kot umetnosti je oživljati neživo. Lutka je neživi predmet, le-ta pa v rokah lutkarja oživi. Saj lutkar s pomočjo »lutkovne iluzije«, kot pravi Trefalt (1993), oživi mrtvo snov (lutko), zato vsakdo dojema njeno oživljanje kot »čudež«.

Zato je zelo pomembna tesna povezanost lutke in lutkarja. Poznavanje mej in možnosti lutkovne animacije je nujno potrebno, če se želimo ukvarjati z lutkarstvom. Vsaka lutkovna tehnika ima svoje posebnosti, zato morajo animatorji predno izberejo lutkovno tehniko, dobro poznati osnovne značilnosti vsake od njih, njene možnosti in njihovo uporabo. Paziti moramo oz. morajo (animatorji), da ne pride do stilne in izvedbene neenotnosti, kajti posledica tega je, da lutkovnost izgine, lutka pa nima možnosti opravljati svojo osnovno estetsko funkcijo (Trefalt, 1993).

Lutka po večini nima mimike obraza, zato poudarjamo izrazitost gibanja. Ker je lutka stilizirana, moramo temu prilagoditi njeno gibanje. Pomembno je, da lutkar začuti karakter lutke in le to prenese v njeno gibanje. Zato naj bo vsak gib in dejanje lutke premišljeno in resnično.

Torej lutkovna animacija mora biti povezana s karakterjem lutke, trenutnim dogajanjem na sceni in splošnim stilom predstave, kajti vsaka lutkovna predstava ima svoj stil animacije, vsi gibi in geste se uskladijo v harmonično celoto.

2.4 Prstne igre

»Ko se mama prvič dotakne otroka, ne zato, da bi ga negovala, hranila ali ljubkovala, ampak zgolj zato, da bi se z njim igrala, je tisti dotik drugačen./.../Ta dotik je bil najmanjša igra,...« (Sitar, 2000, str. 3).

Med najmanjšimi igrami prav posebno mesto zavzemajo prstne igre. Skorajda ni človeka, ki mu nebi kot malčku na prste zaigrala to preprosto igrico mama ali oče. Le-te se igrajo v intimnem okolju, starejši je v fizičnem kontaktu z otrokom, ki mu sedi v naročju. Oder z igralci predstavlja otrokova roka z iztegnjenimi prsti in prav tukaj se »zgodí igra« (Cvetko, 1996).

Kot govori Bastašić (1996) so skupne igre otrok in odraslih bistvene za razvoj socialnih odnosov, s tem otroci pridobivajo na sposobnosti komunikacije. Igra s prsti je komunikativna igra, kajti dotik je ena prvih oblik komunikacije. V prstnih igrah se izmenjujejo čustva, ustvarja se pristen kontakt z bližnjim bitjem, spodbuja se socialni in kognitivni razvoj, govor. Prav tako so prstne igre kot pravi Sitarjeva (1996) praktični

prikaz in prvi model situacije posameznika vpetega v družbo. Vsak prst, oseba, živi po svoje. Vsi skupaj so del večje celote. Torej kar narediš drugim, posledično najbrž res narediš samemu sebi. Tukaj se odpirajo možnosti poseganja prstne igre na področje sociologije, psihologije in filozofije.

Osnovna oblika prstne igre je po pravilu pet vrstična z obveznimi ponavljajočimi se elementi. Njihova motivika vedno vključuje konkretno, vsakdanje življenje, njegove potrebe, zakone in aktivnosti, ki so jim bili otroci priče vsak dan ter so jih po svoje razumeli tako v preteklosti kot še danes. Zgodbe prstnih iger se vrtijo okoli osnovnih potreb otroka, opisov in stanj najbližje okolice, odnosa do fizioloških funkcij ali problemov golega preživetja. V prstnih igrah se zrcali otrokov pogleda na svet odraslih ali otroški komentar situacij, v katerih je dnevno prisoten (Cvetko, 2000).

V preprostih prstnih igrah najdemo nastavke tako rekoč vseh umetnostnih panog. Srečanje otroka s prstno igro je njegovo prvo srečanje s poezijo. Besede niso več samo govor, le-te zvenijo čarobno, si ritmično sledijo, se ponavljajo. Ker so prstne igre ene najkrajših pesmi jih opredeljujemo tudi kot ene najkrajših zgodb. Vsak dogodek zanimivo opišemo in si zanj vzamemo čas. Bogatejša je domišljija, zanimivejša bo pripoved. Poleg pesništva in pripovedništva, ki jo prstna igra vsebuje je nanjo mogoče gledati tudi kot na miniaturni dramski organizem. Že način zapisa ustreza običajnemu zapisu dramskega besedila: Ta pravi: »Pijmo!«, Ta pravi: » Jejmo!«. Kadar govorimo o uprizorjeni dramatik, saj so prstne igre kot dramski organizmi namenjeni izvajanju, pa že zaidemo na področje gledališča (Sitar, 1996).

2.5 Telesne lutke

»Izkušnje telesa v novih podobah in odnosih vodijo v novo razumevanje in udejanjanje medsebojnih relacij.« (Sitar Cvetko, 2012, str. 264).

Izraz za načelo »pars por toto« (del za celoto) je v lutkarstvu že dolgo uveljavljen. Po njem delujejo vse lutkovne tehnike oz. zvrsti, pri katerih junaka predstavlja del igralčevega telesa (Sitar, 1996). Na ta način, v celoti delujejo telesne lutke.

Telesne lutke so lutke katere izdelamo na lastnem telesu, naj si bodo narejene na prstu, dlani, komolcu ali trebuhu. Le-te so ene izmed najpreprostejših vrst lutk, ki jih ves čas nosimo s seboj, z njimi se lahko igramo v vsakem trenutku. Za njihovo izdelavo ni potreben dolgotrajen postopek. Potrebujemo le barve ter malo domišljije, ki je otrokom zagotovo ne manjka. Lutko si otroci lahko narišejo sami ali jo izdelajo v paru.

S telesnimi lutkami spremenimo percepcijo sveta in se posledično tudi spremenjeno odzivamo nanj. Kako drugače je gledati na svet s prstom, božati s komolcem, jokati s podplatom in kot pravi Jelena Sitar Cvetko (2012) stvari, ki so bile prej samoumevne, postanejo nove. Zaradi spreminjanja fokusa po telesu se spreminjajo tudi komunikacijske poti. Le-te se lahko izboljšajo, postanejo zanimivejše in pestrejšše.

2.5.1 Lutke na prstih

Lutke na prstih so »nadgradnja« prstnim igram, v obeh primerih so prsti glavni akterji katere animiramo. Tu si lutke ne nataknemo na prst, le-tem dodamo predmet (očala, kroglico, blago) ali samo narišemo oči in usta. Ostali prsti lahko postanejo del telesa, lahko pa se osredotočimo na en prst – ena lutka. Pri animaciji se razgibajo sklepi prstov in zapestja. Razvija se fina motorika in obvladovanje gibanja prstov na nenavadne načine.

Slika 1: Lutke na prstih

2.5.2 Lutke na dlani

Prav tako kot lutke na prstih so animirane lutke na dlani. Gre za enak postopek, ko na dlan narišemo atribute, dodamo kakšen predmet ali kos blaga in lutka je pripravljena. Pri animaciji lutk na dlani se poleg prstov in zapestja razgibajo še komolec in rama.

Slika 2: Lutki na dlaneh

2.5.3 Lutke na komolcu

Obraz, polža, račko si lahko narišemo tudi na komolec, za lažjo izdelavo naj si otroci med seboj pomagajo. S takim načinom sodelovanja, se med njimi vzpostavi bližina, predvsem pa gradijo na medsebojnem zaupanju. Z lutko na komolcu lahko zaigramo zanimive prizore oz. predstave saj nam le-ta omogoča, da ga obrnemo in tako se naša lutka z lahkoto uleže ali obrne na glavo. Z animacijo te lutke razvijamo koordinacijo, gibljivost, krepimo mišice rok hkrati pa dodobra razgibamo naš komolec in ramo.

Slika 3: Lutka na komolcu

2.5.4. Lutke na kolenu

Posebna in zanimiva je oblika lutk na kolenih. Lahko jo izdelamo iz različnih materialov: papirja, blaga.. ali pa obraz enostavno narišemo na koleno, po želji dodamo plastične oči in nos. Koleno lahko oblečemo in v animacijo vključimo tudi roke. Animacija teh lutk je zahtevna. Animiramo jo lahko iz sedečega položaja, pri čemer je potrebne veliko gibljivosti v kolkah in kolenu, lahko jo igramo stoje, tako da krčimo in iztegujemo koleno, tukaj krepimo občutek za ravnotežje saj gre za stojo na eni nogi.

Slika 4: Lutka na kolenu

2.5.5 Lutke na podplatu

Na podlagi izkušnje lahko ugotovimo kako zanimiv način komunikacije in čudovito izrazno sredstvo so naša stopala. Animacija lutke na podplatu je zelo zahtevna, povezana je z ustrezno lego celega telesa. Med animacijo le-te moramo ležati oz sedeti, kajti v nasprotnem primeru se lutke ne vidi in kot pravi Jelena Sitar (2012) je tudi zabavna in dobra vaja za trebušne mišice. Tudi pri teh lutkah (kot pri lutki na kolenu) krepimo občutek za ravnotežje in posebne obrate noge s premiki v kolenih, gležnjih in kolkah (Majaron, 2000).

Slika 5: Lutka na podplatu

2.5.6 Lutke na trebuhu in lutke zadnjici

Kako nenavadne in smešne so lutke narisane na trebuhu. Otroci lahko igrajo stoje ali kleče, spreminjajo položaj rok s katerim se posledično spremeni težišče telesa. Premikanje našega telesa spremeni obliko trebuha in s tem »dobimo« zabavne in smešne oblike obraza – mimiko obraza. Z animacijo lutke na trebuhu obvladujemo trebušne mišice, gibanje v kolkah, križu in pasu.

Vse te malce nenavadne lutke, ki jih narišemo na kožo, lahko nadomestimo z masko, ki jo nosimo na različnih delih telesa. Sami smo masko uporabili pri lutki na trebuhu in lutki na zadnjici. Vsaka izmed njiju zahteva drugačen način gibanja, ki se mu podredijo telesno težišče, roke in glava. Z animacijo lutke na zadnjici urimo predvsem orientacijo v prostoru, saj je gibanje »obratno« kot to počnemo običajno. Kar je bilo naprej je sedaj nazaj.

Slika 6: Lutka-maska na trebuhu

Slika 7: Lutka – maska na zadnjici

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Opredelitev problema

V empiričnem delu diplomske naloge smo raziskovali in analizirali odzive otrok pri spoznavanju lastnega telesa, njegovih delov in telesnimi lutkami. Otroci to vrsto lutk najmanj poznajo. Kot izhodišče smo uporabili prstne igre in jih nadgradili. Otroke smo spodbudili k uporabi lastnega telesa in posameznih delov telesa za igro. Izhajali smo iz teoretičnih izhodišč avtorjev, ki smo jih omenili v prvem delu diplomske naloge ter iz lastnih izkušenj in predvidevanj, da bodo telesne lutke vzbudile veliko zanimanje otrok.

3.2 Cilji

Cilji diplomske naloge so povezati teoretična izhodišča s lastnimi ugotovitvami, prikazati odzive otrok pri spoznavanju posameznih telesnih lutk in uporabi teh pri spontani igri.

Pri posameznih dejavnostih, bodo otroci dolgoročno dosegli pomembne cilje:

- Uporabljali in razvijali bodo spretnosti; spoznavali, raziskovali, eksperimentirali in se izražali s telesom in deli telesa.
- Izdelali bodo telesne lutke in se seznanili z načini animacije posameznih delov telesa.
- Izražali se bodo s kretnjami in gibi telesa.
- Spoznavali bodo pomen sodelovanja in medsebojne pomoči.
- Vzpostavili in vzdrževali bodo prijateljske odnose in medsebojno zaupanje.

3.3 Raziskovalna vprašanja

Vprašanja, na katera smo želeli dobiti odgovore, so se nanašala predvsem na uporabo telesnih lutk pri igri:

- Ali bodo otroci imeli težave pri gibanju, kadar bodo animirali telesne lutke?
- V katerem primeru bodo otroci bolj kreativni pri igranju s telesnimi lutkami, kadar bodo uporabili besedilo že znanih pravljic ali pri spontani igri?
- Ali bodo otroci aktivno sodelovali med seboj pri igri s telesnimi lutkami?

3.4 Raziskovalne hipoteze

Predpostavljamo, da bodo otroci imeli več težav pri igri s telesnimi lutkami, kadar se bodo morali izražati le s kretnjami in gibi telesa.

Predpostavljamo, da bodo otroci bolj kreativni pri igranju s telesnimi lutkami v primeru uporabe besedil znanih pravljic.

Predpostavljamo, da bodo otroci pri igri z telesnimi lutkami aktivno sodelovali med seboj.

3.5 Raziskovalna metoda

Pri raziskovanju smo pretežno uporabili deskriptivno raziskovalno metodo.

Vzorec

Dejavnosti smo izvajali v oddelku otrok starih od pet do šest let, kjer smo opazovali skupino sedmih, naključno izbranih otrok.

- *Izvajanje raziskave, zbiranje in prikaz podatkov*

Pri seznanjanju otrok s posameznimi telesnimi lutkami smo za tehniko zbiranja podatkov uporabili nestrukturirano opazovanje. Pri analiziranju dejavnosti so nam bili v pomoč avdio-video posnetki. Na podlagi teh smo bolj realno in korektno analizirali naše ugotovitve in opažanja. Zapisali smo potek dejavnosti, v analize smo vključili zanimive izjave otrok.

3.6 Praktična izvedba dejavnosti

3.6.1 Prstne igre

Tema

Spoznavanje delov telesa in prstnih iger.

Cilji

- Doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti.
- Razvijanje ustvarjalnosti in specifičnih umetniških sposobnosti.
- Seznanjanje z deli našega telesa.
- Igranje in spoznavanje novih prstnih iger.

Metode

Pogovor in razgovor v skupinskem krogu, poslušanje, opazovanje, razlaga, igra s prsti, demonstracija.

- *Potek in analiza dejavnosti*

Načrtovanje

Otroke smo povabili v skupinski krog. Spodbudili smo jih k pogovoru o našem telesu. Našteli so dele telesa in natančno poimenovali dele roke: ramo, komolec, zapestje, dlan in nazadnje prste. Vprašali smo jih, kaj lahko počnemo s prsti. Odgovori so bili:

- Z njimi sestavljam.
- Božam.
- Jem.
- Rišem.
- Se igram.
- Se praskam.

Izhodišče za nadaljevanje dejavnosti je ponudila deklica, ki je izjavila (pet let):» Za igro s prsti ni potrebno vedno uporabljati igrače, s prsti se lahko igramo prstne igre.«

Potek

Otroci so nekatere prstne igre že poznali, v nadaljevanju smo jih seznanili z dvema novima prstnima igrama.

TA SE JE POKAKAL

Ta se je pokakal.	Palec ene roke, zaokroži po dlani druge roke.
Ta je pometel.	Kazalec v krogu drsa po dlani v eno točko.
Ta je naložil.	Sredinec z nohtom podrsa po dlani, se obrne in pritisne na eno točko v dlani.
Ta je peljal.	Prstanec drsi po dlani v eno smer.
Ta je pa vse stresel.	Mezinec pritiska po celi dlani.

Vir: Cvetko (2000).

TA JE V VODO PAL

Ta je v vodo pal.	Roka, ki ponazarja vodno gladino, valovi. Palec druge roke se utaplja v vodi – Palec porivamo od spodaj med prsti druge roke. Palec plava pod vodno gladino.
Ta ga je ven vzal.	Roka-morje ostane v istem položaju. Kazalec druge roke potegne iz vode utaplajoči se Palec. Roka se iz vode preoblikuje v obalo – stisne se v pest. Kazalec položi Palec na breg.
Ta ga je domov nesu.	Roka se iz obale preoblikuje v streho hiše. Sredinec si oprta Palec in ga nese v hiško, pod dlan druge roke.
Ta ga je na posteljo dal.	Streha se obrne in spremeni v zibelko. Prstanec položi Palec v zibelko.
Ta pa odel.	Mezinec pokrije Palec z odejo – štirje prsti druge roke.

Vir: Cvetko (1996).

Najprej so gibe izvajali na svojih dlaneh, v nadaljevanju so sodelovali v paru z najbližjim vrstnikom. Ko smo opazili, da so v večini usvojili besedilo in gibe, smo jih spodbudili k izbiri vrstnika. Vsak par je izbral miren kotiček v igralnici ter nadaljeval igro s prsti in dlanmi. Nekateri otroci niso želeli sodelovati v paru, zato so prstne igre še naprej igrali na svojih dlaneh. Štiri deklice so sodelovale pri igri Ena ribica je umrla, ki se prav tako igra s prsti in dlanmi.

Analiza

Otroci so pri pogovoru o delih človeškega telesa aktivno sodelovali. Naštevanje in poimenovanje delov telesa jim ni povzročalo težav, kar je rezultat predhodnih dejavnosti in že usvojenega znanja. Opazili smo, kako pomembno je, da jih odrasli spodbujamo k natančnemu poimenovanju delov. Pogosto se namreč zgodi, da nekateri otroci z roko poimenujejo dlan, ki pa je le del celotne okončine.

Pri seznanjanju otrok z novima prstnima igrama je bilo vzdušje sproščeno. Otroci so v pričakovanju motivirano sledili in se zavzeto trudili, da bi se čim hitreje naučili besedilo in gibe. Obe igri sta jim bili všeč, vendar so več pozornosti namenili prstni igri Ta se je pokakal. Njena vsebina je bila v njihovem razvojnem obdobju bolj aktualna.

Otroci so nas presenetili pri izbiri vrstnika, s katerim so sodelovali v paru. Spoštovali so odločitev vsakega posameznika in se v primeru, ko je posameznik zavrnil sodelovanje, niso prepirali. Vzpostavili so enakopravne medsebojne odnose, opazili smo številne pozitivne interakcije. Med dejavnostjo so dosledno upoštevali pravila. V njihovo izbiro parov nismo posegali, kljub temu, da za nekatere otroke nismo bili povsem prepričani, da bodo uspeli sodelovati. Opazili smo, da so otroci brez dodatnih navodil poiskali miren, intimen prostor za igro. S tem so se potrdile ugotovitve Jelene Sitar in Igorja Cvetka, ki sta zapisala, da se prstne igre igrajo v intimnem okolju. Opazili smo, da so nekateri otroci poleg prstnih iger, preigravali igre, ki se tudi igrajo na prstih in dlaneh, npr: Miška kašo kuha, Križ – Kraž,...itd. Otroci so bili motivirani, vztrajni, med dejavnostjo so se zabavali in smejali. Opazili smo, da so se tudi v naslednjih dneh večkrat igrali s prsti in dlanmi. Predvsem pa smo med njimi opazili več sodelovanja.

Menimo, da so bili v posameznih delih dejavnosti realizirani vsi zastavljeni cilji. Med načrtovanjem dejavnosti so se otroci seznanjali z deli telesa. V osrednjem delu dejavnosti so se seznanili z novima prstnima igrama in se igri igrali. V njihovo igro nismo posegali, vsak od njih je v izvajanje dodal in prispeval nekaj lastnega. V dejavnostih so razvijali ustvarjalnost in doživeli pozitivna čustva ter spoznali, da jim umetnost nudi predvsem užitek.

Nekateri otroci prstne igre spoznajo že v varnem domačem okolju, zagotovo pa se z njimi srečajo ob vstopu v vrtec. Pomembne so za otrokov razvoj selfa in z njimi pozitivno vplivamo na rahljanje simbiotične vezi med otrokom in mamo (Bastašič, 1996). V praksi smo omenjen pozitiven vpliv opazili tudi sami, saj prstne igre redno vključujemo v dejavnosti v vseh starostnih obdobjih. Ob vstopu otrok v vrtec, so namenjene predvsem tolažbi, kasneje so namenjene zabavi in oblikovanju pozitivnih odnosov v oddelku.

3.6.2 Lutke na prstu in lutke na dlani

Tema

Bratci se pripravajo.

Cilji

- Doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti.
- Razvijanje umetniške predstavljalnosti in domišljije z zamišljanjem in ustvarjanjem.
- Spoznavanje lutke na prstu in lutke na dlani.
- Likovno izražanje na prstih in dlani.
- Animacija lutke na prstih in dlani.
- Omogočanje in spodbujanje gibalne dejavnosti otrok.

Metode

Pogovor in razgovor v skupinskem krogu, poslušanje, opazovanje, razlaga, demonstracija, aktivna lastna udeležba pri igri z lutkami.

- *Potek in analiza dejavnosti*

Načrtovanje

Otroke smo povabili v skupinski krog in jih spodbudili k pogovoru o lutkovnem gledališču. Povedali so, da so že obiskali lutkovno gledališče, nekateri so tja odšli s starši, drugi v družbi starih staršev. Vprašali smo jih, katere rekvizite in predmete potrebujemo za izvedbo lutkovne predstave. Odgovori so bili naslednji:

- Lutke.
- Oder.
- Kupit moramo vstopnico.
- Stole na katerih sedijo gledalci.
- Luč.
- Roke in prste.

Vse naštetu smo prinesli na sredino kroga in jih povabili, naj pripravijo predstavo. Otroci so nas začudeno gledali in zgodilo se ni nič. Nato je deklica (pet let) vstala in rekla: »Seveda, potrebujemo igralce, ki bodo igrali.« Oglasila se je še ena deklica (pet let, tri mesece): »Oder mora biti na eni strani, gledalci na drugi. Če sedimo v krogu ne bomo vsi videli predstave«. Skupaj smo oblikovali prostor. Otroci so postavili stole v polkrog. Za oder so uporabili mizo in jo prekrili z velikim kosom blaga ter nanj prinesli lutke. Tik ob odru so postavili stoječo reflektorsko luč. Deček (pet let, sedem mesecev) je izjavil, da je svetloba zelo pomembna.

Potek

Otroci so poimenovali lutke. Bile so različnih vrst: marioneta, ročna lutka, prstna lutka, lutka igrača, lutka na palici, namizna lutka. Otroci lutke poznajo, ker z njimi vsakodnevno rokujejo v lutkovnem kotičku. Vprašali smo jih ali za lutkovno predstavo vedno potrebujemo lutke, narejene iz različnih materialov? Njihov odgovor je bil pritrdilen. Vzeli smo flomaster in si na prste narisali tri različne obraze, ki so predstavljali tri bratce. Otroci so se seznanili z lutko na prstu. Zaigrali smo predstavo o treh bratcih, ki so se vedno znova zapletli v prepir, saj Kazalec in Sredinec nista bila zadovoljna, da je Palec vedno prvi v vrsti.

V nadaljevanju smo jim predstavili lutko na dlani in predlagali so, da bi lutko poimenovali dlančnik. Sledila je lutkovna predstava, v kateri sta imela glavno vlogo levi bratec - lutka na levi dlani in desni bratec – lutka na desni dlani. Bratca sta se na začetku razlikovala po dolžini las. Levi bratec je imel krajše lase, ki smo jih ponazorili s skrčenimi prsti na levi roki, desni bratec pa daljše. Ponazorili smo jih z iztegnjenimi prsti na desni roki. Na koncu sta se odločila, da bosta imela oba krajše lase ter si tako postala bolj podobna.

Otroci so izrazili željo, da bi zaigrali. Vsi so želeli igrati hkrati, zato smo jih z izštevanko razdelili v dve skupini. Prva skupina se je odločila, da bodo animirali lutke na dlani in pripravili predstavo z naslovom Zimska pravljica. Otroci so si izmislili lastno

besedilo. Samostojno so si razdelili vloge. Določili so dva igralca in štiri pomočnike, ki so iz papirja naredili sneg in uprizorili sneženje. V glavnih vlogah sta nastopila Šalček in Rokavička, ki ju je prekril sneg in se nista nikoli več vrnila.

Slika 8: Izdelava lutk na dlani

Slika 9: Lutkovna predstava - Zimska pravljica

Deklica (pet let, dva meseca) je predlagala, da bi z lutkami uprizorili predstavo po literarnem besedilu koroške ljudske pravljice, Mojca Pokrajculja, ki je bilo otrokom dobro poznano. Otroci so animirali lutke na dlaneh. Razdelili so si vloge in nas povabili k sodelovanju, česar prvotno nismo načrtovali.

Slika 10: Lutka na dlani

Slika 11: Lutkovna predstava –
Mojca Pokrajculja

V naslednjih dneh je deček (pet let, sedem mesecev), v odmaknjenem delu igralnice, izrezoval, barval in lepil list papirja. Opazovali smo ga in po določenem času ugotovili, da izdeluje prstno gledališče. S svojo spontano igro je vzbudil zanimanje še dvema deklicama, ki sta se mu pri igri pridružili.

Slika 12: Prstno gledališče

Slika 13: Lutke na prstih

Analiza

Otroci so aktivno sodelovali pri pogovoru o lutkovnem gledališču. Naštevaje rekvizitov oz. predmetov, potrebnih za izvedbo lutkovne predstave, jim ni povzročalo težav, kar je rezultat izkušenj.

Motivirano so sodelovali pri pripravi prostora, pri tem so sodelovali in samostojno reševali medsebojna nesoglasja. Predstavo o Treh bratcih so spremljali pozorno in spodbujali glavna junaka, naj se prijazno pogovarjata med seboj. Ob koncu predstave so navdušeno ploskali.

Pri predstavi z naslovom Zimska pravljica je motivacija otrok v vlogi gledalcev in igralcev zelo hitro upadla. Opazili smo, da so bili otroci v vlogi igralcev zelo negotovi, v nekaterih trenutkih niso našli pravih besed, niso bili sproščeni, iskali so našo pomoč in spodbudo. Predstava je trajala kratek čas. Dejavnost, kljub temu, da se otroci pogosto igrajo na podoben način, ni najbolj uspela.

Med igro, ki so jo otroci uprizorili po literarnem besedilu Mojca Pokrajculja, so bili zelo suvereni, sproščeni, govorili so jasno in razločno. Večkrat se je zgodilo, da se niso spomnili besedila, vendar so si pomagali in sodelovali med seboj.

Predstava, kjer so otroci uporabili znano literarno besedilo, je potekala bolj sproščeno kot predstava, za katero so si besedilo izmislili sami. Predvidevali smo, da bo ravno obratno in jih bo naše sodelovanje motilo. Trudili smo se, da bi bili enakovredni soigralci, z vlogo volka smo jih dodatno motivirali in spodbudili k igri. Dejavnost je uspela. Opazili smo, da se nihče izmed otrok, kljub pozornemu spremljanju predstave o Treh bratcih, ni odločil za animacijo lutke na prstu. Pri seznanjanju otrok s to vrsto lutk, smo kljub temu, da le-te delujejo v varni bližini, uporabili običajni gledališki način, kar je po našem mnenju pripomoglo k temu, da otroci niso pokazali zanimanja. Odziv otrok, lahko povežemo z besedami Jelene Sitar, ki pravi, da so omejene animacijske možnosti, slaba vidljivost iz večje oddaljenosti ter

prevelika intimnost in odsotnost spektakelske funkcije prstnega gledališča, nepremagljive ovire za širšo uporabo tovrstne lutke v gledališču (Sitar, 1996).

Opazili smo, da je deček, ki je izdelal malo prstno gledališče, poleg pobude za igro, prevzel tudi vlogo organizatorja. Deklici, ki sta se mu pridružili, sta ga dosledno upoštevali in sledili njegovim navodilom. V igro sta deklici vključevali tudi lastne ideje, ki jih je deček sprejel in animacijo lutk prilagodil spremembam. Poleg tega, da so prstno gledališče organizirali v odmaknjenem delu igralnice in si poiskali intimen prostor, so med igro uporabili veliko dotikov z gledalci, ki so spremljali predstavo. To dokazuje, da kljub temu, da gre pri prstnem gledališču za animacijo prstov, kar je bistvo lutkovnega gledališča, lutke niso uveljavljene in so redkokdaj zaigrane prav tam, saj so občutljive blazinice lutk na prstu kot ustvarjene za dotikanje. Za to potrebujemo intimno okolje, oko jim na večjo razdaljo, namreč ne more slediti (Sitar, 1996).

Menimo, da so bili v posameznih delih dejavnosti zastavljeni cilji realizirani. V osrednjem delu dejavnosti so se otroci seznanili z novima telesnima lutkama. Otroci so si lutke narisali in se likovno izrazili na svojih dlaneh in prstih. V predstavah so animirali lutke na dlaneh in prstih. Med predstavami so bili otroci gibalno aktivni, pogosto ni bilo dovolj le hitro premikanje dlani, ampak so gibanju lutke na dlani prilagodili celotno telo. Uporabili so domišljijo in izdelali lastne unikatne lutke, kot si jih je predstavljal vsak posameznik. Ustvarili so lastno zgodbo, si izmislili besedilo, igrali so ter ustvarili predstavo. V igri so uživali, kar je pri njih spodbudilo pozitivna čustva.

3.6.3 Lutke na komolcu

Tema

Polž Vladimir gre na štop

Cilji

- Doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti.
- Razvijanje umetniške predstavljalivosti in domišljije z zamišljanjem in ustvarjanjem.
- Razvijanje koordinacije oz. skladnost gibanja celega telesa.
- Spoznavanje lutke na komolcu.
- Animacija lutke na komolcu.
- Omogočanje in spodbujanje gibalne dejavnosti otrok.

Metode

Pogovor in razgovor v skupinskem krogu, poslušanje, opazovanje, razlaga, demonstracija, aktivna lastna udeležba pri igri z lutkami.

- *Potek in analiza dejavnosti*

Načrtovanje

Po končanem zajtrku so otroci pripravili stole in iz njih oblikovali krog. Besedilo avtorske pravljice, Polž Vladimir gre na štop, avtorice Mojce Osojnik, smo izbrali kot motivacijo za spoznavanje telesne lutke na komolcu. Otroci so besedilo pravljice poznali. Besedilo so radi poslušali in se večkrat preizkusili v vlogi pripovedovalcev. Otroci so ob ilustracijah obnovili vsebino.

V preteklih dejavnostih so se otroci seznanili z lutko na prstu in dlani, zato smo tokrat otroke spodbudili k lastnemu razmišljanju o tem, s katerim delom telesa bi lahko upodobili polža Vladimirja. Skupaj smo ugotovili, da bi polža lahko narisali na komolec. Enega izmed otrok smo prosili, naj nam na komolec nariše polža. Tako je polž Vladimir lezel po otroških kolenih in posameznike spodbujal, naj mu pomagajo najti živali, ki nastopajo v pravljici.

Potek

Otroci so navdušeno risali lutke. Narisali so še zelenjavni vrt, skalo in avtomobil. Največ lutk so narisali na komolcih in dlaneh.

Slika 14: Izdelava lutke na komolcu

Slika 15: Medsebojno sodelovanje pri izdelavi lutk na komolcu

Otroke smo z izštevanko razdelili v dve manjši skupini. Sodelovali so pri pripravi odra, za kar so ponovno uporabili mizo, ki so jo prekrili z velikim kosom blaga. Pripravili so stole za gledalce. Najprej so predstavo pripravili otroci, ki so imeli lutke narisane na levi roki.

Ko naj bi začeli s predstavo so obstali. Nekaj trenutkov so se med seboj spogledovali, nato je deklica (pet let, pet mesecev) ugotovila: »Potrebujemo nekoga, ki bo pripovedoval.« Presenetilo nas je, ker se za vlogo pripovedovalca ni odločil nihče. Ponudili smo jim pomoč.

Drugo predstavo so pripravili otroci, ki so imeli lutke narisane na desni roki.

Slika 16: Lutke izdelane na levi roki

Slika 17: Lutke izdelane na desni roki

Analiza

Otroci so pri obnovi besedila pravljice Polž Vladimir gre na štop motivirano sodelovali. Vse ilustracije so natančno opisali in povzeli dogajanje. Med opisovanjem ilustracij so spoštovali pripovedovalca in ga niso prekinjali s komentarji, česar pri vsakodnevnih dejavnostih pogosto niso uspeli doseči.

Pozicijo lutke so izbrali glede na predvidevanje, s katerim delom telesa bi najlažje uprizorili gibanje polža.

Pri risanju lutk so otroci uspešno sodelovali ter si pomagali med seboj. Vzpostavili so medsebojno zaupanje, saj so izdelavo in izgled lutke na delu lastnega telesa prepustili prijatelju. Jelena Sitar Cvetko je zapisala: »To je trenutek največje bližine v vsem procesu. Odnos med risarjem in tistim, po katerem risar riše, je nujno zaupen.« (Sitar Cvetko, 2012, str. 263).

Zanimivo je bilo, da so se otroci kljub predhodno že oblikovanima skupinama, pred začetkom lutkovne predstave, ponovno sami prerazporedili. Med opazovanjem in poslušanjem njihovega pogovora smo ugotovili, da so bili pozorni, na kateri roki oz.

dlani in komolcu imajo narisano lutko. Prerazporedili so se tako, da je imela ena skupina narisane lutke na levi roki, druga skupina pa na desni. Vprašali smo jih zakaj je to pomembno. Odgovor dečka (pet let) se je glasil: »Če imamo vsi lutke na desni roki, se bomo lažje premikali, ker živali polža Vladimirja nosijo na hrbtu.« Torej so otroci že vnaprej razmišljali o gibanju med predstavo, kar zelo pripomore k uspešni izvedbi.

Edi Majaron govori o tem, da otroci preko lutke razvijajo gibalne sposobnosti, o tem smo se prepričali tudi sami.

Obe skupini otrok sta lutkovni predstavi prepričljivo odigrali. Med izvedbo so pozorno spremljali naše pripovedovanje in temu prilagodili animacijo lutk. Otroci so se samostojno dogovarjali kdo in kje bo zavzel svoj prostor na in za odrom. Opazili smo, da so gledalci motivirano spremljali obe predstavi. Menimo, da je dejavnost uspela ter so bili zastavljeni cilji realizirani. Otroci so se seznanili z novo telesno lutko na komolcu, ki so jo v osrednjem delu dejavnosti animirali. Ocenili so, da bodo glede na pozicijo lutke, tisti z enakimi pozicijami lažje sodelovali, pri tem so razvijali in urili koordinacijo. V obeh predstavah so otroci usklajevali gibanje lastnega telesa v sodelovanju z vrstnikovim telesom, na in za odrom so razvijali skladnost gibanja celega telesa in orientacijo v prostoru. V njihovo igro in izdelavo lutk nismo posegali, vsak od njih je v izvajanje dodal in prispeval nekaj lastnega. Z lastno domišljijo so izdelali unikatne lutke, zamislili in ustvarili so dve enaki, a hkrati različni predstavi.

Opazili smo, da so med dejavnostjo uživali, se zabavali ter doživljali pozitivna čustva.

3.6.4 Lutke na kolenu in lutke na podplatu

Tema

Spoznavanje lutke na kolenu in podplatu.

Cilji

- Doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti.
- Razvijanje umetniške predstavljenosti in domišljije z zamišljanjem in ustvarjanjem.
- Razvijanje koordinacije oz. skladnost gibanja celega telesa, ravnotežje.
- Spoznavanje lutke na kolenu in podplatu.
- Animacija lutke na kolenu in podplatu.

- Izražanje s kretnjami in gibi telesa.
- Omogočanje in spodbujanje gibalne dejavnosti otrok.

Metode

Pogovor in razgovor v skupinskem krogu, poslušanje, opazovanje, razlaga, demonstracija, aktivna lastna udeležba pri igri z lutkami.

- *Potek in analiza dejavnosti*

Načrtovanje

Otroci so po končanem zajtrku molče opazovali in čakali na navodila ter nato pripravili igralnico. Začeli smo pogovor o načinih komunikacije. Otroke smo vprašali ali se vedno sporazumevamo z govorom in če obstaja tudi drugačen način za medsebojno sporazumevanje? Sledili so zanimivi odgovori:

- Tisti ki ne govorijo kažejo z znaki.
- Lahko narišemo.
- Tisti, ki imajo pokvarjene glasilke, ne morejo govoriti.
- Tisti, ki ne slišijo kažejo z rokami in po svoje govorijo.
- Lahko se gibamo, da pokažemo kaj hočemo.
- Ali pa plešemo.

Predlagali smo igro, kjer lahko uporabljajo le kretnje in gibe. Deklica (pet let, deset mesecev) je rekla: » To je igra, ki se ji reče pantomima.«

Večina otrok ni imela težav z izražanjem s kretnjami in gibi, prav tako so hitro ugotovili, kaj je njihov prijatelj pokazal.

Slika 18: Ponazoritev gibanja zajca

Slika 19: Ponazoritev gibanja rakovice

Po končani igri so otroci našeli, katere telesne lutke so že spoznali. Vprašali smo jih, na katerih delih telesa bi še lahko narisali lutko. Odgovor dečka (pet let, sedem mesecev) se je glasil: »Lahko bi narisali lutko na nogi.« Deklica (pet let, deset mesecev) je odgovorila: »Narišimo si lutko na podplat, to bo zabavno, žgečkalo nas bo.« Ideji smo uporabili kot izhodišče za nadaljevanje dejavnosti. Otroke smo povabili k ogledu lutkovne predstave, v kateri sta igrali lutka na kolenu in lutka na podplatu. Obe sta bili posebni ker nista govorili.

Potek

Obe lutki smo izdelali ob prisotnosti otrok. Lutki na kolenu smo dodali oblačilo in pri animaciji uporabili roke. Lutki na podplatu pa smo dodali le otroško kapo. Predstava z naslovom *Moje jutro* je prikazovala jutranjo rutino. Lutka na kolenu v vlogi mame je želela zbuditi lutko na podplatu v vlogi spečega dojenčka, ga urediti in pripraviti za odhod v vrtec. Vendar ni šlo po načrtu. Dojenčka ni zbudilo niti glasno zvonjenje budilke. Mama je uporabila različne načine bujenja ter bila vedno znova neuspešna. Nato mu je z glave vzela kapo. Takrat je dojenček glasno zajokal. Mama ga je potolažila, ga oblekla, mu umila zobe in počesala lase. Tako sta bila pripravljena za odhod v vrtec.

Pri animaciji smo uporabili glasove, gibe in kretnje. Otroke smo spodbudili k verbalni interpretaciji vsebine, saj smo želeli izvedeti, kako so vsebino razumeli.

Deklica (pet let, tri mesece) je povedala: »Mamica in dojenček. Dojenček se ni želel zbuditi, ko je zvonila ura se ni zgodilo nič. Nato ga je pobožala, še vedno nič. Ko mu je mamica vzela kapo, se je zbudil in kričal. Potem si je umil zobe in šel v vrtec.«

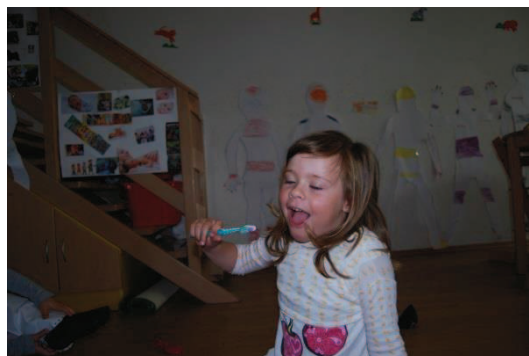
Deček (pet let, osem mesecev) je interpretiral vsebino tako: »Ženska opravila mu je naredila. Ga je nazaj dala spat. Potem pa sta šla.«

Otroci so predlagali, da bi zaigrali tudi sami. Predstave so igrali v dvojicah. Otroci so si samostojno izbrali vrstnika in niso izrazili želje za igro v večji skupini. Vsebina predstav je bila enaka, jutranja rutina. V vseh so otroci uporabili lastne unikatne gibalne in zvočne efekte, nastale so podobne, a hkrati popolnoma različne predstave. Nekateri so dodali nekaj rekvizitov in na zanimiv način izdelali lutke. Deček (pet let, osem mesecev) si je lutko na kolenu izdelal iz papirja ter izrezal odprtine za oči. Deklica (pet let, dva meseca), ki je bila z njim v paru je pri animacija uporabila le kretnje in glasove.

Druga deklica (pet let) je obe vlogi odigrala sama. Predstavo je uprizorila na način igre vlog.

Slika 20: Animacija lutk na kolenu

Slika 21: Igra vlog

Analiza

Otroci so pri pogovoru o medsebojni komunikaciji aktivno sodelovali. Njihovi odgovori so bili rezultat že usvojenega znanja in predhodnih izkušenj. Ob vključitvi v vrtec in v obdobju, ko se je njihov govor aktivno razvijal, smo v sodelovanju s starši, uporabljali kretnje znakovnega sporazumevanja za dojenčke in malčke. Pri igri pantomime otroci v večini niso imeli težav z gibanjem in kretnjami. Nekajkrat so do rešitev pripomogla naša vprašanja. Vzdušje med igro je bilo sproščeno. Otroci so motivirano sodelovali pri ugibanju ter strpno čakali na vlogo igralca. Opazili smo, da so bili otroci, ki so navadno verbalno manj aktivni, med igro zelo motivirani in so večkrat izrazili željo po sodelovanju.

Otroci so pozorno sledili dogajanju v predstavi *Moje jutro* in se pri tem zabavali. Naša skrb, kako bodo otroci doživljali dejavnost, s katero do sedaj še niso imeli izkušenj, je bila povsem odveč. Opazili smo, da so jih najbolj zabavali različni glasovi, povezani z gibanjem obeh lutk. Vsebino in humor v predstavi so otroci razumeli, saj je bila vsebina aktualna, podobne situacije pa vsakodnevno doživljajo v domačem okolju.

Otroci so se za izbiro vrstnika za sodelovanje v paru odločili samostojno. Spoštovali so odločitve posameznikov in se niso prepirali. V njihovo izbiro nismo posegali. Vzpostavili so enakopravne medsebojne odnose, opazili smo številne pozitivne interakcije.

Pri predstavi, ki sta jo uprizorila deček in deklica, smo med njima opazili aktivno sodelovanje. Že takoj na začetku sta se dogovorila, kako bosta igrala. Deklica je lutko animirala iz sedečega položaja, deček iz stoječega. Njuno gibanje je zahtevalo usklajeno gibanje in koordinacijo lastnega telesa v sodelovanju z drugim. Deklica, ki je predstavo uprizorila tako, da je igrala več vlog, je najprej animirala lutko na podplatu. Kasneje je, po našem mnenju zanimivo idejo, opustila. Svojo odločitev je argumentirala

z besedami, da bi zelo težko vzela svoj podplat v naročje. Odgovor deklice si razlagamo z dejstvom, da je animacija lutk na podplatu gibalno bolj zahtevna.

Otroci so predstave uprizorili v parih, gledalcev pri posameznih predstavah je bilo malo. Ta del dejavnosti je potekal v obliki spontane igre.

Uporaba različnih glasov v povezavi z gibanjem lutk je otroke navdušila. Nekateri so se v vloge tako vživeli, da smo jih poslušali in njihova na novo odkrita gibanja opazovali vse do odhoda domov. Menimo, da je dejavnost uspela in so bili realizirani vsi cilji. Med načrtovanjem dejavnosti smo otroke spodbujali pri njihovi gibalni dejavnosti, pri igri pantomime so se izražali s kretnjami in gibi telesa. V osrednjem delu so otroci spoznali lutko na kolenu in podplatu in ju v predstavah animirali. Za dosežen uspeh, so morali otroci uskladiti gibanje celega telesa. Tako so razvijali koordinacijo in ravnotežje. Vsebina predstav, ki so jih odigrali otroci, je temeljila na njihovih lastnih izkušnjah, izkušnje so uporabili na kreativen, domiseln način. Otroci so bili motivirani in vztrajni, zabavali so se in smejali.

Ida Hamre poudarja: »Humor je pomembna sestavina učnega procesa, saj humorne situacije z lutko na vseh stopnjah spodbujajo domišljijo in s tem so ustvarjeni vsi pogoji za razmišljanje izven ustaljenih okvirjev.« (Hamre, 2004, v Korošec, 2006, str. 125).

3.6.5 Lutke na trebuhu in lutke na zadnjici (lutka maska)

Tema

Trije prašički (Angleška ljudska)

Cilji

- Doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti.
- Razvijanje umetniške predstavljalnosti in domišljije z zamišljanjem in ustvarjanjem.
- Razvijanje koordinacije oz. skladnost gibanja celega telesa, ravnotežje.
- Spoznavanje lutke na trebuhu in zadnjici.
- Animacija lutke na trebuhu in zadnjici.
- Omogočanje in spodbujanje gibalne dejavnosti otrok.

Metode

Pogovor in razgovor v skupinskem krogu, poslušanje, opazovanje, razlaga, demonstracija, aktivna lastna udeležba pri igri z lutkami.

- *Potek in evalvacija dejavnost*

Načrtovanje

Za seznanitev otrok z novima telesnima lutkama na zadnjici in trebuhu, smo izbrala angleško ljudsko pravljico Trije prašički. Besedilo so otroci dobro poznali. Med pogovorom v skupinskem krogu smo otrokom napovedali, da bodo spoznali dve zelo posebni in zanimivi telesni lutki, lutko na trebuhu in lutko na zadnjici. Otroci so se odzvali radovedno, a hkrati zaskrbljeno:

- Kako pa to gre?
- Igrali bomo brez hlač?
- Jaz si ne smem risat po trebuhu.
- Popek lahko uporabimo za nos.

Seznani smo jih, da bomo obe telesni lutki, nadomestili z masko in ju pritrdili na trebuh in zadnjico. Otroci so se vidno sprostili.

Potek

Otrokom smo predstavili in pokazali obe lutki, ki smo ju pripravili in si ju v njihovi prisotnosti pritrdili na trebuh in zadnjico. Volka smo upodobili z lutko na trebuhu, prašička z lutko na zadnjici. Obe lutki sta bili narisani na papirnatem krožniku in pritrdjeni z elastiko na posamezni del telesa. Odigrali smo lutkovno predstavo Trije prašički. Po ogledu predstave so se otroci razvrstili v več manjših skupin, vsaka je pripravila lastno predstavo. Prva skupina otrok se je odločila za uporabo mize, ta je predstavljala hišo prašičkov, kasneje pa dimnik, skozi katerega se je volk pretihotapil v hišo. Ideja je navdušila otroke, uporabili so jo tudi v ostalih predstavah.

Slika 22: Pripovedovalka

Slika 23: Volk požre prašička

Po določenem času je deklica (pet let, šest mesecev) dala pobudo za izdelavo lutk ter k sodelovanju povabila dečka (pet let, dva meseca) in deklico (pet let). Skupaj so načrtovali in izvedli predstavo, za katero so uporabili tri, njim zelo dobro poznana literarna besedila, Trije prašički, Sovica Oka in Mojca Pokrajculja.

Slika 24: Izdelava lutk – mask

Slika 25: Spontana igra

Analiza

Med pogovorom in načrtovanjem dejavnosti smo pri nekaterih otrocih opazili zaskrbljenost. Vse telesne lutke, ki so jih otroci spoznali, smo namreč narisali na posamezni del telesa oz. na kožo. Zato so predvidevali, da si bodo lutke tudi tokrat izdelali na enak način.

Ko smo jim povedali, da bomo lutki nadomestili z maskama, ki ju bomo pritrdili na trebuh in zadnjico, so se odzvali z glasnim smehom in se vidno sprostiti. Ko smo jim lutki pokazali in ju pritrdili na naše telo, so nas molče, a zbrano opazovali. Otroci so med predstavo uživali, največ pozornosti in smeha jim je vzbudila lutka na zadnjici.

Izrazili so željo, da bi samostojno animirali lutki. Samostojno so se razdelili v skupine po tri. Izbrali so tudi pripovedovalca, kar se je zgodilo prvič. Aktivno so sodelovali, se dogovarjali, upoštevali so ideje vseh in skupaj sprejemali odločitve. Med igro so usklajevali gibanje lastnega telesa in teles vrstnikov, kar je od njih zahtevalo usklajeno gibanje v kolkah, križu in pasu. Vse to je pripomoglo h kvalitetno uprizorjeni predstavi. Otroci, ki so bili v vlogi volka, so njegov padec skozi dimnik v lonec uprizorili s skokom z mize in tako tudi ostale spodbudili k posnemanju. Da bi zagotovili varnost, smo morali igro nekajkrat prekiniti.

Med dejavnostjo smo opazili, da so gledalci postopoma postajali nemirni. Menimo, da je do upada koncentracije pri gledalcih prišlo zaradi pogostega posnemanja in nekajkratnih prekinitev dejavnosti. Le nekaj posameznikov se je odločilo za izdelavo lastne lutke – maske. Skupina dveh deklet in enega dečka je izdelala maske, pripeli so jih na dlani in zaigrali predstavo, v kateri se je prepletala vsebina treh pravljic. Tokrat niso bili prisotni gledalci, potekala je spontana igra.

Menimo, da v dejavnosti tokrat niso bili realizirani vsi zastavljeni cilji. Nihče izmed otrok se ni odločil za animacijo lutke na zadnjici, kljub izkazanemu interesu med spoznavanjem v predstavi, ki smo jo zaigrali na začetku. Ko smo načrtovali dejavnost smo bili mnenja, da bo kombinacija obeh telesnih lutk in njuno spoznavanje, predstavljalo dobro izbiro. Vendar so se otroci osredotočili le na lutko na trebuhu. Menimo, da bi morali telesni lutki predstaviti ločeno, v dveh različnih dejavnostih. Tako bi bila pozornost otrok večja in osredotočena le na posamezno lutko.

3.6.6 Lutkovna predstava - Sovica Oka

Tema

Sovica Oka (S. Makarovič)

Cilji

- Doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti.
- Razvijanje umetniške predstavljenosti in domišljije z zamišljanjem in ustvarjanjem.
- Razvijanje koordinacije oz. skladnost gibanja celega telesa, ravnotežje.
- Izražanje s kretnjami in gibi telesa.
- Animacija telesnih lutk.

- Omogočanje in spodbujanje gibalne dejavnosti otrok.
- *Potek in analiza dejavnosti*

Načrtovanje

Napočil je čas, da otroci usvojeno znanje in projekt spoznavanja telesnih lutk združijo na enem mestu. V skupinskem krogu smo otroke povabili, da bi pripravili lutkovno predstavo, v kateri bodo animirali vse lutke, ki so jih spoznali. Deček (pet let, dva meseca) je predlagal: »To mora biti prava predstava, narediti moramo vabila, no prave vstopnice.« Otroci so predlagali, da uprizorijo predstavo po predlogi znanega literarnega besedila Sovica Oka, avtorice Svetlane Makarovič. Izbrali so igralce in si samostojno razdelili vloge.

Potek

Vse dejavnosti, kot so izdelava scene, lutk in vstopnic, so otroci načrtovali in izvedli samostojno. Naša vloga je bila, da smo zagotovili material in sredstva, ki so jih potrebovali. Načrtovali so sceno in se pri izdelavi samostojno razdelili v dve skupini, od katerih je vsaka izdelala en del.

Slika 26: Izdelava scene I. del

Slika 27: Izdelava scene II. del

Otroci so predlagali, da na predstavo povabimo prijatelje iz sosednje skupine. Izdelali so vabilo in vstopnice, kar predstavlja del čarobnosti, ki je pomemben element lutkovnega gledališča.

Slika 28: Vabila oz. vstopnice

Vsak izmed njih, se je glede na vlogo odločil, katero telesno lutko bo animiral. Uporabili in izdelali so vse telesne lutke, ki so jih v projektu spoznali.

Slika 29: Sovica Oka

Slika 30: Zajec

Slika 31: Sestrica Sovice Oke in Lisica

Slika 32: Račka

Slika 33: Očka Sovir

Slika 34: Druga sestra Sovice Oke

Ker se za vlogo pripovedovalca ni odločil nihče smo se vključili in jim ponudili sodelovanje, česar prvotno nismo načrtovali.

Predstava je potekala tekoče, otroci so sledili našemu pripovedovanju in uskladili animacijo. Nekajkrat se je zgodilo, da smo morali besedilo ponoviti, da so animacijo uskladili s pripovedjo.

Analiza

Otroci so pri izbiri zgodbe in načrtovanju lutkovne predstave motivirano sodelovali. Izražali so ideje in predloge ter si razdelili obveznosti in naloge, ki so jih morali opraviti pred izvedbo predstave. Menimo, da so se za predstavo Sovica Oka otroci odločili na podlagi trenutnega zanimanja za literarno besedila. Pri izbiri igralcev in razdelitvi vlog niso imeli težav. Vse je potekalo gladko.

Med pripravo prostora smo opazili, da so upoštevali različna mnenja in predloge posameznikov. Samostojno so se razdelili v dve skupini in ob upoštevanju vseh idej pripravili sceno ter izdelali vstopnice. Ponovno so se prepričali, kako pomembno je usklajeno medsebojno sodelovanje. Med ponavljanjem prizorov smo opazili, kako sinhrono in zavzeto so delovali. Spodbujali so se in drug drugemu predlagali načine za uskladitev gibanja. Da bi zagotovili čim bolj optimalno razporeditev na odru so se sproti dogovarjali za pozicijo nastopajočih v predstavi. Vzpostavili so enakopravne medsebojne odnose, opazili smo številne pozitivne interakcije. Dosledno so upoštevali medsebojne dogovore o načinu izvedbe. Opazili smo vse več aktivnega sodelovanja med njimi.

Prihod gledalcev je med igralce vnesel vznemirjenje in na nekatere nastopajoče deloval spodbudno, na druge ne. Najmlajši deček, ki je igral vlogo Okine sestre in se je vključil tik pred začetkom predstave je vso svojo pozornost usmeril k svojemu

mlajšemu bratu, ki je bil med gledalci. To je povzročilo nekaj zmede in je zmanjšalo koncentracijo pri ostalih igralcih.

Animacijo in gibanje lutk, ki sta bila v predstavi pomembna dejavnika, so otroci v večini kvalitetno izvedli. Vlogo Sovice Oke je prevzela deklica, ki je animirala lutko na zadnjici. Gibanje in orientacijo v prostoru je prilagodila položaju lutke, pri tem je bil fokus usmerjen na zadnji del njenega telesa. Kadar je Sovica Oka letela naprej je deklica hodila nazaj in obratno. Tudi govor ji ni povzročal težav, govorila je glasno in tekoče. V nekem trenutku se ni spomnila besedila in je prosila za pomoč: »Kaj že zdaj rečem?« Ostali otroci so hitro reagirali in ji nudili pomoč.

Deček, ki si je izbral vlogo zajca, je animiral lutko na dlani. Na dlan si je narisal glavo zajca in s celim telesom ponazoril njegovo gibanje. Vlogo je odigral suvereno in odločno. Deklica, ki je imela vlogo Okine sestrice in deček v vlogi lisice, sta animirala lutko na trebuhu in z gibanjem nista imela težav. Pri dečku smo opazili zadržanost in težave med govorom, kar nas je zelo presenetilo, saj je med spontano igro in v vsakodnevnih situacijah pobudnik in motivator ostalih vrstnikov. Deček, ki je sprejel vlogo račke, je animiral lutko na komolcu. Svojo vlogo je, po našem mnenju, opravil odlično. Gibanje račke je uprizoril tako, da je roko premikal levo in desno, videti je bilo, kot da se račka giblje naprej in nazaj. Svoj del besedila je povedal glasno in odločno. Pri vseh dejavnostih, ki so bile povezane s pripravo in realizacijo predstave, je aktivno sodeloval, se dogovarjal, sprejemal predloge in tudi sam ponudil nekaj idej. Tega navadno v oddelku ne zmore.

Vlogo očka Sovirja je igral deček, ki je animiral lutko na kolenu. Vlogo Okine druge sestrice pa deklica, ki je animirala lutko na dlani. Glede na izbrano lutko sta bila na začetku oba v dobri poziciji, kar se je med predstavo spremenilo. Njun fokus ni bil več usmerjen na del telesa, ki bi ga morala animirati. Celotno predstavo sta odigrala z igro vlog. Posledica je bila neprepoznavnost njunih lutk. Med predstavo in po ogledu posnetka smo opazili, da jima je koncentracija postopoma upadala. Tudi govor je dečku povzročal nekaj težav, v nekem trenutku je obnemel, njegovo besedilo pa je prevzel deček, ki je igral tretjo Okino sestrico.

Gledalci so pozorno sledili dogajanju v predstavi ter uživali in se smejali. Ob koncu so navdušeno ploskali, kar je dokaz, da je cilj, skupen vsem nastopajočim, dosežen.

Menimo, da so bili realizirani vsi zastavljeni cilji. Otroci so z razvijanjem domišljije in z lastnim načrtovanjem ustvarili lutkovno predstavo. Animirali so telesne lutke, poleg verbalne komunikacije so se otroci, ki niso imeli besedila, izražali s kretnjami in gibi. Njihov fokus je bil usmerjen na določen del telesa, zato so morali temu prilagoditi

gibanje lastnega telesa v sodelovanju z drugim. Ob gibalni dejavnosti so otroci razvijali koordinacijo, ravnotežje in orientacijo v prostoru. Ob ogledu posnetka smo opazili, da so otroci pri dejavnosti uživali in se zabavali. Doživljali so vznemirjenje pri pripravi in kasneje pri izvajanju lutkovne predstave ter občutili ponos ob uspehu in pozitivnih odzivih gledalcev.

3.7 Rezultati in razprava

V empiričnim delu diplomske naloge smo želeli pridobiti odgovore na raziskovalna vprašanja in preveriti hipoteze. Potek posameznih dejavnosti, odzive celotne skupine ter posameznikov smo prikazali in zapisali v analizah posameznih dejavnostih.

Ugotovili smo, da otroci telesnih lutk niso poznali. Z izjemo deklice, ki je želela odigrati predstavo v kombinaciji z lutko na podplatu in je dejavnost zaradi zahtevnosti gibanja opustila, otroci pri animaciji telesnih lutk, v nobenem od primerov, niso imeli večjih težav. Glede na ugotovljeno, lahko predvidevanje in prvo hipotezo, da bodo otroci imeli več težav pri igri s telesnimi lutkami, kadar se bodo morali izražati samo s kretnjami in gibi telesa, v celoti ovržemo.

Otroci so po vsaki spodbudi in spoznavanju posamezne telesne lutke izrazili željo po samostojni pripravi lutkovne predstave, v kateri so animirali lutko. Ugotovili smo, da so uprizarjali predstave tako v spontani igri, kot tudi ob spodbudi besedila njim znanih pravljic, vendar so bili bolj uspešni ob spodbudi že znanih literarnih besedil. Glede na ugotovitev, v celoti potrjujemo drugo hipotezo v kateri predpostavljamo, da bodo otroci bolj kreativni pri igranju s telesnimi lutkami, v primeru uporabe besedil že znanih pravljic.

Pri pripravi in izvedbi predstav s telesnimi lutkami je bilo bistvenega pomena aktivno sodelovanje. V času izvajanja projekta so otroci vedno znova potrjevali, da tovrstne dejavnosti predstavljajo neprecenljivo možnost učenja in oblikovanja socialnih veščin v konkretnih situacijah, ki niso vedno predvidljive. Na podlagi predhodne ugotovitve, v celoti potrjujemo tretjo zastavljeno hipotezo.

4 SKLEPNE UGOTOVITVE

V predšolskem obdobju se otrok pogosto srečuje z lutko. V prvem delu diplomske naloge smo opisali, kako velik pomen in vpliv imajo lutke na otrokov razvoj. Menimo, da je izrednega pomena, da otroci z lutko vsakodnevno rokujejo. Pogosto pozabljamo ali ne poznamo dovolj najpreprostejših, najenostavnejših lutk, ki jih vedno nosimo s seboj. Strokovni delavci včasih z zadržki in številnimi pomisleki vstopamo v svet neznanega. V nasprotju z večino otrok, ki so mnogo bolj odprti in si želijo spoznati nekaj novega, drugačnega ter se ob vsem tem navadno neizmerno zabavajo, se odrasli iz različnih vzrokov težje odločamo poskusiti kaj novega ter pri tem iščemo številne izgovore. V pričakovanju odzivov otrok na te nenavadne, malo poznane, vendar izredno zanimive lutke, smo se podali v neznano ter pri tem občutili veliko vznemirjenost.

Osnovni cilj diplomske naloge je bil spoznati telesne lutke in načine animacije le-teh. Ker so kurikularna področja med seboj močno prepletena, so otroci poleg načrtovanih, dosegli pomembne cilje tudi na ostalih področjih kurikula. Dejavnosti so odrasle in otroke v oddelku povezale v celoto, intenzivno medsebojno sodelovanje je otrokom omogočilo razvijanje in utrjevanje novih oblik socialnih interakcij, socialnih kompetenc ter močnih, iskrenih prijateljskih vezi. Spoznali so nove načine gibanja in ugotovili, kaj vse zmore naše telo v danih situacijah. Kljub temu, da so otroci v večini notranje motivirani za igro in ne potrebujejo mnogo zunanjih spodbud smo ugotovili, kako velik pomen ima prava motivacija. V tem primeru so bile motivacija prstne igre, ki se jih otroci radi igrajo, te so bile kasneje osnova za spoznavanje telesnih lutk. Ugotovili smo, kako pomembno je, da otrokom pri ustvarjanju predstav ponudimo literarna besedila, primerna njihovem razvoju in starosti. Pri izboru smo upoštevali tudi aktualnost literarnega besedila v danem trenutku. Spoznali smo kako pomemben dejavnik je okolje. Le-to mora biti prilagojeno glede na vrsto telesne lutke, ki jo animiramo. Kot pravi Jelena Sitar, večina telesnih lutk deluje z odrske distance, z gledališkega odra. Prstne igre in lutke na prstu pa zaradi svoje majhnosti »zahtevajo« mirno, intimno okolje oz. varno bližino.

Cilji v kurikulu so na področju umetnosti precej splošni in odprti. Prav zaradi te širine nudi kurikulum številne možnosti za načrtovanje raznolikih dejavnosti s tega področja. Mnogokrat se v dejavnostih skrivajo cilji, ki jih morda ne prepoznamo, se jih ne zavedamo. Zato je pomembno zavedanje, da strokovni delavci potrebujemo veliko znanja, izkušenj in lastne motiviranosti, da cilje prepoznamo ter jim ne samo slepo, ampak predvsem smiselno sledimo.

5 LITERATURA IN VIRI

- Bastašič, Z. (1990). *Lutka ima i srce i pamet*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bastašič, Z. (1996). Igra s prstki, rokami in verzi. V Cvetko, I. (ur.), *Slovenske otroške prstne igre* (str. 57-59). Radovljica: Didakta.
- Borota, B., Geršak, V., Korošec, H., Majaron, E. (ur.) (2006). *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Koper: Pedagoška fakulteta.
- Cvetko, I. (1996). *Slovenske otroške prstne igre*. Radovljica: Didakta.
- Cvetko, I. (2000). *Najmanjše igre na Slovenskem*. Radovljica: Didakta.
- Dolar Bahovec, E., Bregar G., K., Čas, M., Domicelj, M., Hribar S., N., Japelj, B. idr. (1999). *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo in šport.
- Gardner, H. (1993). *Razsežnosti uma*. Ljubljana: Založba Tangram.
- Korošec, H., Majaron, E. (ur.) (2002). *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kroflič, R., Marjanovič Umek, L., Videmšek, M., Kovač, M., Kranjc, S., Saksida, I. idr. (2001). *Otrok v vrtcu – priročnik h kurikulu za vrtce*. Maribor: Založba Obzorja.
- Kroflič, B. (1999). *Ustvarjalni gib – tretja razsežnost pouka*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Kroflič, B. (2002). Recenzija. V Korošec, H., Majaron, E. (ur.), *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Majaron, E. (2000). Specifična gibanja ob animaciji lutk. V Pišot, R., Štemberger V. (ur.), *Otrok v gibanju* (str. 304-306). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Makarovič, S. (2004). *Sovica Oka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Mojca Pokrajculja: koroška ljudska pravljica*. (2008). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Muničič, R., Kovačič, L. (1988). *Dežela animiranih čudes*. Ljubljana: DDU Univerzum.
- Osojnik, M. (2003). *Polž Vladimir gre na štop*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pistotnik, B. (2000). Igra kot sredstvo razvoja gibalnih sposobnosti. V Pišot, R., Štemberger, V. (ur.), *Otrok v gibanju* (str. 355-364). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Praper, P. (1992). *Tako majhen, pa že nervozen*. Nova Gorica: Založba Educa.
- Sitar, J. (1996). Prsti in prstno gledališče. V Cvetko, I. (ur.), *Slovenske otroške prstne igre* (str. 35-39). Radovljica: Didakta.
- Sitar, J. (2001). *Zgodbe za lutke in prste*. Ljubljana: DZS.

Sitar Cvetko, J. (2012). Telesne lutke. V Pišot, R. (ur.), *Otrok v gibanju za zdravo staranje* (str. 258-265). Koper: Univerzitetna založba Annales. Pridobljeno 5.4.2013, <http://www.otrokvigibanju.si>.

Sitar, J. (2006). Z lutkami k besedam – in drug k drugemu. V Hanuš, B., Sitar, J.: *Moje prvo berilo, Priročnik za učitelje v prvem razredu devetletne osnovne šole*. (str. 62-101). Ljubljana: DZS. Pridobljeno 1.4.2013, <http://vedez.dzs.si/berilo1-prirocnik>.

Trefalt, U. (1993). *Osnove lutkovne režije*. Ljubljana: ZKOS.

Trije prašički: angleška ljudska pravljica. (2008): Ljubljana: Mladinska knjiga.